

بررسی میزان آشنایی و استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی از مجلات لاتین مرتبط با رشته

رحیم علیجانی^۱

نورالله کرمی^۲

ندا زراعت‌کار^۳

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی آشنایی و استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی کشور از مجلات لاتین مرتبط با رشته انجام شد. روش تحقیق در این پژوهش، پیمایشی و ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه می‌باشد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با روش آمار توصیفی و استنباطی و به کمک نرم‌افزار آماری اس.پی.اس.اس. انجام شد. نتایج پژوهش ۵۰/۵ درصد افراد نقش مجلات لاتین را در تبادل علم و اندیشه بسیار مهم می‌دانند. از نظر میزان استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی از نشریات لاتین، ۴۰/۲ درصد با بیشترین میزان در مواقع مورد نیاز از مجلات لاتین رشته خود استفاده می‌کنند و در حقیقت زمان خاصی را برای استفاده از این مجلات مشخص نکرده‌اند. ۵۱/۴ درصد پاسخگویان از مجلات لاتین در جهت انجام پروژه‌های کلاسی استفاده می‌کنند. ۳۸/۷ درصد قالب الکترونیک مجلات را ترجیح داده‌اند. بنابراین، تمایل دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته علوم کتابداری به قالب الکترونیکی مجلات بیشتر است. همچنین ۶۶/۳ درصد از پاسخگویان فرمت پی.دی.اف. را انتخاب نموده‌اند. در مورد نحوه دسترسی جامعه مورد مطالعه، اشتراک دانشگاهی با ۸۵/۳ درصد رایج‌ترین شکل دسترسی دانشجویان تحصیلات تکمیلی به نشریات لاتین می‌باشد.

کلیدواژه‌ها

علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشجویان تحصیلات تکمیلی، مجلات لاتین.

۱. عضو هیئت علمی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه پیام‌نور شیراز alijanir@pnu.ac.ir

۲. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری karaminus@gmail.com

۳. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری

مقدمه

امروزه، در حوزه فعالیت‌های علمی-تخصصی، بهترین راه و معمول‌ترین ابزار برای انتقال یافته‌های جدید، مجلات و نشریات علمی هستند. مجاری ارتباطات علمی به دو دسته ارتباطات رسمی و غیررسمی تقسیم می‌شوند. مجلات و نشریات علمی و تخصصی در گروه مجاری ارتباط رسمی قرار می‌گیرند و همگان مجلات علمی را مهم‌ترین مجرای رسمی انتقال و نشر اطلاعات علمی و فنی می‌دانند. مجلات علمی، به عنوان یکی از مجاری ارتباطات علمی، برقراری ارتباط علمی میان دست‌اندرکاران فعالیت‌های علمی را، با توجه به ویژگی‌های خاص خود، میسر می‌سازند. اهمیت مجلات علمی، به عنوان یکی از مجاری ارتباط علمی رسمی، از دهه ۱۹۶۰ رو به افزایش گذاشته است (۴: ۱۸۵). در واقع، تولید علم، نخستین بار در مقاله علمی تجلی می‌یابد و ترویج آن از همان جا انجام می‌پذیرد. مجلات علمی نخستین منابعی هستند که پیشرفت‌های علمی را منعکس می‌سازند. اصولاً اعضای هیئت علمی و آزمایشگاه‌های پژوهشی حاصل کار خود را به صورت مقاله در مجلات علمی ارائه می‌کنند و منابع اصلی تغذیه مجلات علمی محسوب می‌شوند (۳: ۲۰). معمولاً، دانشمندان نتیجه کار خود را بی‌درنگ برای چاپ به مجلات معتبر می‌سپارند. به عنوان مثال دانشمندان سرشناسی همچون انیشتین و ادیسون نیز نتایج تحقیقات برجسته خود را ابتدا در مجلات علمی چاپ می‌کردند. برای دانشمند

و پژوهشگر، نشریه وسیله‌ای است که توسط آن، تحقیقات او به اطلاع هم‌تایانش در سراسر جهان می‌رسد. مسئله تقدم در علم، هم از نظر تأمین اعتبار یک دانشمند و هم پیشبرد مقاصد علمی اهمیت بسیار دارد. مقاله علمی، در واقع، سهم دانشمند را در پیشبرد دانش نشان می‌دهد و ملاکی برای ارزیابی فعالیت‌های او توسط همکاران و کارفرمایان به حساب می‌آید (۴: ۱۸۵).

مجلات کتابداری و اطلاع‌رسانی هم از منابع اصلی جهت تبادل اطلاعات و بستر مهمی برای آزمایش، سنجش و ارزش‌گذاری یافته‌های این رشته می‌باشند (۲: ۲۲) که برای متخصصان این امکان را فراهم می‌آورند که از پیشرفت‌های انجام شده در این رشته آگاه شده و به تبادل اندیشه و همچنین تبادل و ارسال دیدگاه‌ها در مورد پیشرفت‌های آتی این رشته بپردازند (۶: ۱۹۳).

این مجلات محمل اصلی انتقال اندیشه‌ها در میان کتابداران و افرادی است که به نحوی با علم کتابداری پیوند خورده‌اند. در سال‌های اخیر شاهد رشد روزافزون مجلات چاپی و الکترونیکی بوده‌ایم. با پیشرفت‌های جدید فناوری وب، ظاهر شدن تعداد زیادی از مجلات کتابداری به شکل الکترونیک در کنار منابع چاپی دسترسی کاربران به نشریات لاتین آسان‌تر و امکان دسترسی به عنوان‌های زیادی، از طریق ناشران و کارگزاران، فراهم شده است (۴: ۱۸۶). یک دیدگاه رایج در میان کتابداران دانشگاهی حاکی از آن است که کتابخانه‌ها در حال جایگزین کردن منابع الکترونیک به جای منابع چاپی سنتی می‌باشند.

چنانچه ادوارد^۴ در سال ۱۹۹۷ بیان می‌کند: مجموع تعداد مجلات الکترونیک در حال حاضر به حدی زیاد است که بیشتر کتابدارانی که در برابر آن مقاومت می‌کنند راهی جز تسلیم شدن در برابر آن ندارند (۷: ۱۷۵). تغییرات فناورانه در کتابخانه‌های دانشگاهی روش‌های جست‌وجو و استفاده از اطلاعات را نیز دگرگون کرده است. در این زمینه، کتابداران باید بهترین رویه را در انتخاب و گزینش مجلات برگزینند تا بتوانند به نیازهای ناشی از این فناوری پاسخ دهند.

در کشورهای پیشرفته مجلات کتابداری نقش بسیار مهمی در آموزش، اطلاع‌رسانی، و توسعه و پیشرفت فنون کتابداری داشته‌اند. بنابراین، بررسی مجلاتی که اغلب به صورت مکرر مورد استفاده قرار می‌گیرند خالی از فایده نخواهد بود. ارزیابی مجلات نیز به منظور بهبود کیفیت آنها از طریق برآورد میزان استفاده از آنها در تحقیقات می‌تواند مفید واقع شود (۴: ۱۸۵).

مسئله پژوهش

در سال‌های اخیر تعداد دانشجویان تحصیلات تکمیلی در گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی داخل کشور افزایش یافته است، به موازات آن دسترسی این دانشجویان به مجلات تخصصی نیازی روبه افزایش است. اما این موضوع به خوبی روشن نیست که دانشجویان به چه دسته از مجلات، فارسی یا لاتین، نیاز یا گرایش دارند. پژوهش حاضر بر آن است تا از جنبه‌های مختلف مشخص کند

که دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی چگونه نگاهی به استفاده و کاربرد این دسته از مجلات دارند.

اهداف پژوهش

پژوهش حاضر اهداف مختلفی را دنبال می‌کند، از جمله مشخص کردن دلایل استفاده از مجلات توسط دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی. همچنین مشخص کردن قالب چاپی یا الکترونیک مجلات که دانشجویان به استفاده از آن گرایش دارند از دیگر اهداف پژوهش حاضر می‌باشد. در کل، نتایج این پژوهش می‌تواند نوع نیازها را مشخص‌تر کرده تا مسئولان و کتابداران بهتر بتوانند این نیازها را برای دانشجویان فراهم کنند.

پیشینه پژوهش

بیگدلی (۱۳۸۱)، پژوهشی با عنوان «بررسی میزان استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های شهید چمران و علوم پزشکی اهواز از مجلات خارجی رشته تخصصی آنان و از طرح تأمین مدرک و بررسی میزان، علل، و مشکلات استفاده آنان از مجلات خارجی رشته تخصصی در خارج از دانشگاه» انجام داده است. براساس یافته‌های این پژوهش فقدان منابع چاپی کافی در کتابخانه‌های دانشکده‌ای، عدم امکانات کامپیوتری مناسب در کتابخانه‌های دانشکده‌ای، فقدان چکیده‌نامه‌ها و نمایه‌نامه‌های منابع، کمبود

وقت، آگاهی نداشتن از چگونگی دستیابی به منابع، عدم دستیابی به دلیل مقررات کتابخانه، و عدم توانایی در استفاده از امکانات موجود به ترتیب مهم‌ترین مشکلات دانشجویان در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز آنها گزارش شده است و دانشجویان هیچ‌یک از دو دانشگاه از طرح تأمین مدرک استفاده نمی‌کردند (۱: ۱۲۷-۱۴۸).

نوکاریزی (۱۳۷۳)، در پژوهشی با عنوان «همانگی کتاب‌ها و مجلات کتابداری با نیازهای آموزشی دوره کارشناسی ارشد» دریافت که مجموعه‌های موجود در کتابخانه‌های دانشگاهی کمتر از ۵۰ درصد نیازهای آموزشی را پاسخگوست که ناشی از عوامل مختلفی نظیر کمبود بودجه، عدم توجه کتابداران به استفاده بهینه از امکانات موجود، مشکلات ناشی از خرید متمرکز، و عدم همکاری استادان با کتابداران و یا بالعکس می‌باشد (۵: ۶۶-۷۲).

حری (۱۳۷۶)، در پژوهشی با عنوان «بررسی وضعیت مجلات منتشر شده در ایران در طول برنامه ۵ ساله اول توسعه (۱۳۶۸-۱۳۷۲)» نشان می‌دهد که در میان مجلات مربوط به گروه‌های مختلف، مجلات گروه علوم انسانی بیشترین تعداد را دارند. در مورد محل نشر بعد از تهران، قم و مشهد رتبه‌های دوم و سوم را دارند. ۷۴ درصد کل مجلات را فصلنامه‌ها و ماهنامه‌ها تشکیل داده‌اند و در مورد زبان نیز بعد از زبان فارسی، زبان انگلیسی بیشترین تعداد را در برمی‌گیرد (۲: ۱۲-۳۷).

آفک و محمود^۵ (۲۰۰۵)، به پژوهشی با عنوان «استفاده از مجلات کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشورهای در حال توسعه: مقایسه تطبیقی بین کشور مالزی و پاکستان» پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد که دانشجویان در پاکستان شکل چاپی مجلات را ترجیح می‌دهند، در صورتی که، دانشجویان در مالزی شکل الکترونیک مجلات را ارجح می‌دانند. دسترسی دانشجویان مالزیایی، در مقایسه با دانشجویان پاکستانی، به مجلات الکترونیک بسیار راحت‌تر است. همچنین، دانشجویان مالزیایی دسترسی بیشتر و بهتری به اینترنت و، در نتیجه، جست‌وجوی مجلات الکترونیک دارند و از این مجلات جهت انجام پژوهش‌های خود بهره می‌برند؛ در صورتی که، اغلب دانشجویان پاکستانی برای پیدا کردن عنوان جدید از آن استفاده می‌کنند (۶: ۱۹۲-۱۹۹).

رابرتسون^۶ (۲۰۰۳) در پژوهشی تأثیر مجلات الکترونیک بر کتابخانه‌های دانشگاهی: تغییر ارتباط بین مجلات، انتخاب و عملکرد و قوانین بخش امانت بین کتابخانه‌ای را مورد بررسی قرار داده است. نتایج حاکی است که عواملی مختلفی بر اداره کتابخانه تأثیر می‌گذارد. یکی از مهم‌ترین این عوامل مجلات الکترونیک می‌باشد. علاوه بر این، عواملی نظیر بودجه و کارکنان نیز نقش مهمی را بازی می‌کنند، اما هنوز قضاوت قطعی در مورد تأثیرات مجلات الکترونیک امکان‌پذیر نمی‌باشد (۷: ۱۷۴-۱۷۹).

لوسی تد^۷ (۲۰۰۶) در پژوهشی با عنوان

5. Afaq & Mahmood

6. Robertson

7. Lucy Tedd

«بررسی میزان استفاده از مجلات کتابداری و اطلاع‌رسانی در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد» به بررسی استنادهای موجود در ۱۰۰ پایان‌نامه پرداخته است. نتایج نشان می‌دهد که دانشجویان تمایل بیشتری به استفاده از مجلات ترویجی در مقایسه با مجلات پژوهشی دارند (۸: ۱۴۱-۱۴۹).

روش‌شناسی پژوهش

جهت انجام این پژوهش از روش تحقیق توصیفی از نوع پیمایشی استفاده شده است. این روش به خاطر صرفه‌جویی در هزینه و زمان و عدم دسترسی به کل جامعه انتخاب شد. پژوهش پیمایشی در مطالعاتی به کار می‌رود که در پی توصیف کمی پدیده‌هاست و در این‌گونه تحقیقات، اطلاعات گردآوری شده از یک نمونه در زمان مشخص و از جامعه وسیع به دست می‌آید و مورد تحلیل قرار می‌گیرد.

جامعه آماری مورد بررسی، دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی کلیه دانشگاه‌های مجری، از جمله دانشگاه‌های شهید چمران اهواز، دانشگاه شیراز، دانشگاه تهران، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه آزاد اسلامی واحدهای علوم و تحقیقات تهران و اهواز می‌باشند (جدول ۱).

ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه است. براساس آمار به دست آمده در گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی کشور ۱۹۲ نفر دانشجوی دوره تحصیلات تکمیلی بوده‌اند

که پرسشنامه بین آنها از طریق پست و به صورت حضوری توزیع گردید. در مجموع ۱۰۷ پرسشنامه تکمیل شده بازگشت داده شد. به منظور پایا بودن سؤال‌های پرسشنامه از ضریب آلفای کرانباخ استفاده شده است. نتایج این ضریب نشان داد که پرسشنامه مذکور دارای پایایی ۸۲ درصد می‌باشد (برای آزمون‌هایی که هدف آنها ارزیابی و یا برآورد نگرش‌ها و عقاید در مورد موضوعی خاص است. آلفای بهینه ۷۵ درصد به بالا مناسب می‌باشد). همچنین برای تعیین روایی صوری، پرسشنامه توسط استادان علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و مشاور آماری مورد بررسی و تأیید قرار گرفت.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده است. نرم‌افزار مورد استفاده، نرم‌افزار آماری علوم اجتماعی اس.پی.اس.اس. نسخه شماره ۱۱/۵ می‌باشد.

از ۱۰۷ پرسشنامه تکمیل و عودت داده شده، ۴۸ نفر مرد و ۵۹ نفر زن بوده است. همچنین ۹۳ نفر از پاسخگویان دانشجوی کارشناسی ارشد و ۱۴ نفر دانشجوی دکتری در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی بوده‌اند.

پرسش‌های پژوهش

۱. دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی نقش مجلات لاتین را تبادل علم و اندیشه چگونه ارزیابی می‌کنند؟

۲. دلایل استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی از مجلات لاتین چیست؟

۳. دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی کدام قالب مجلات را ترجیح می‌دهند؟

۴. دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی که از مجلات الکترونیکی استفاده می‌کنند کدام یک از قالب‌ها را ترجیح می‌دهند؟

۵. نحوه دسترسی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی به مجلات چاپی و الکترونیکی چگونه است؟

یافته‌های پژوهش

براساس جدول ۱ تعداد ۱۰۷ نفر به پرسشنامه پاسخ داده‌اند. تجزیه و تحلیل پرسشنامه‌ها نشان می‌دهد که دانشگاه شهید چمران اهواز با فراوانی ۲۱ دارای بیشترین پاسخگو بوده است (۱۹/۶ درصد). دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات اهواز با فراوانی ۴ (۳/۷ درصد)، دانشگاه فردوسی مشهد با فراوانی ۱۸ (۱۶/۸ درصد)، دانشگاه تهران با فراوانی ۵ (۴/۷ درصد)، دانشگاه الزهرا با فراوانی ۱۴ (۱۳/۱ درصد)، دانشگاه تربیت مدرس با فراوانی ۱۱ (۱۰/۳ درصد)، دانشگاه شیراز با فراوانی ۱۱ (۱۰/۳ درصد)، دانشگاه علامه طباطبایی با فراوانی ۸ (۷/۵ درصد)، و دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران با فراوانی ۱۵ (۱۴ درصد) به سؤالات پرسشنامه پاسخ داده‌اند.

جدول ۱. فراوانی جامعه مورد مطالعه براساس دانشگاه

ردیف	نام دانشگاه	فراوانی	درصد
۱	دانشگاه شهید چمران اهواز	۲۱	۱۹/۶
۲	دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات اهواز	۴	۳/۷
۳	دانشگاه فردوسی مشهد	۱۸	۱۶/۸
۴	دانشگاه تهران	۵	۴/۷
۵	دانشگاه الزهرا	۱۴	۱۳/۱
۶	دانشگاه تربیت مدرس	۱۱	۱۰/۳
۷	دانشگاه شیراز	۱۱	۱۰/۳
۸	دانشگاه علامه طباطبایی	۸	۷/۵
۹	دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران	۱۵	۱۴
	جمع	۱۰۷	۱۰۰

در ادامه سؤالات پژوهش مطرح و پاسخ هر کدام براساس جدول‌ها و نمودارهای مربوط داده خواهد شد.

۱. دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی نقش مجلات لاتین را در تبادل علم و اندیشه چگونه ارزیابی می‌کنند؟

در پاسخ به سؤال ۱ طبق جدول شماره دو، ۵۰/۵ درصد از پاسخگویان، نقش مجلات لاتین را بسیار مهم، ۳۳/۶ درصد نقش این مجلات را مهم، ۴/۷ درصد نقش مجلات را متوسط، و ۲/۸ درصد نقش مجلات را ضعیف دانسته‌اند. همان‌گونه که در جدول ۱۱ و نمودار ۷ مشاهده می‌گردد ۹ نفر نیز گزینه «نظری ندارم» را انتخاب کرده‌اند. براساس کای اسکور به دست آمده با درجه آزادی یک (۷۵/۳ درصد)، این نتایج در

جدول ۳. فراوانی جامعه مورد مطالعه براساس دلایل استفاده از مجلات

ردیف	دلایل استفاده	فراوانی	درصد
۱	پژوهش	۳۵	۳۲/۷
۲	آموزش	۸	۷/۵
۳	پروژه های کلاسی	۵۵	۵۱/۴
۴	بدون جواب	۹	۸/۴
	جمع	۱۰۷	۱۰۰

۳. دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته علوم کتابداری و اطلاع رسانی کدام قالب مجلات را ترجیح می دهند؟

در پاسخ به سؤال شماره ۳ طبق جدول چهار، ۴۸/۱ درصد از هر دو قالب مجلات الکترونیکی و چاپی استفاده می کنند. ۳۸/۷ درصد قالب الکترونیکی را ترجیح داده و ۱۳/۲ درصد فقط قالب چاپی را ترجیح می دهند. بنابراین، تمایل دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته علوم کتابداری به قالب الکترونیکی مجلات بیشتر می باشد. این نتیجه همچنین با توجه به میزان کای اسکور به دست آمده (۲۰/۷ درصد) با درجه آزادی ۲ در سطح ۹۹ درصد معنی دار می باشد.

جدول ۴. فراوانی جامعه مورد مطالعه براساس قالب مجلات

ردیف	قالب های مجله	فراوانی	درصد
۱	چاپی	۱۵	۱۳/۲
۲	الکترونیکی	۴۱	۳۸/۷
۳	هر دو	۵۱	۴۸/۱
	جمع	۱۰۷	۱۰۰

۴. دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته علوم کتابداری و اطلاع رسانی که از مجلات

سطح ۹۹ درصد معنی دار بوده و قابل تعمیم به کل جامعه آماری است و می توان نتیجه گرفت که از نظر دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته علوم کتابداری و اطلاع رسانی نقش مجلات لاتین در تبادل علم و اندیشه بسیار مهم است.

جدول ۲. فراوانی جامعه مورد مطالعه براساس نقش مجلات لاتین در تبادل اندیشه

ردیف	نقش مجلات لاتین	فراوانی	درصد
۱	بسیار مهم	۵۴	۵۰/۵
۲	مهم	۳۶	۳۳/۶
۳	متوسط	۵	۴/۷
۴	ضعیف	۳	۲/۸
۵	نظری ندارم	۹	۸/۴
۶	جمع	۱۰۷	۱۰۰

۲. دلایل استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته علوم کتابداری و اطلاع رسانی از مجلات لاتین چیست؟

در پاسخ به سؤال ۲، طبق جدول ۳، اکثریت پاسخگویان (۵۱/۴ درصد) از این منابع برای انجام پروژه های کلاسی و ۳۲/۷ درصد جهت پژوهش و تنها ۷/۵ درصد جهت آموزش بهره برده اند. این در حالی است که ۸/۴ درصد به این سؤال پاسخ نداده اند. این نتایج نیز با توجه به کای اسکور به دست آمده (۶۵/۶) با درجه آزادی ۳ در سطح ۹۹ درصد معنی دار است. بنابراین، این نتیجه که دلیل اصلی استفاده دانشجویان از مجلات لاتین انجام پروژه کلاسی است قابل تعمیم به کل جامعه آماری است.

الکترونیکی استفاده می‌کنند کدام یک از فرمت‌ها را ترجیح می‌دهند؟

طبق جدول پنج، ۶۶/۳ درصد از پاسخگویان قالب پی.دی.اف. و ۱/۹ درصد از قالب اچ.تی.ام.ال.، ۳۱/۸ درصد نیز قالب ورد را انتخاب کرده‌اند. بنابراین، از نظر دانشجویان تحصیلات تکمیلی قالب پی.دی.اف. نسبت به سایر قالب‌ها برتری دارد. این نتیجه با توجه به کای اسکور به دست آمده (۶۴/۸۶ درصد) در سطح ۹۹ درصد قابل تعمیم به کل جامعه آماری می‌باشد.

جدول ۵. فراوانی جامعه مورد مطالعه بر اساس شکل الکترونیک مجلات

ردیف	شکل الکترونیک	فراوانی	درصد
۱	PDF	۶۹	۶۶/۳
۲	HTML	۵	۱/۹
۳	WORD	۳۳	۳۱/۸
	جمع	۱۰۷	۱۰۰

۵. نحوه دسترسی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی به مجلات چاپی و الکترونیکی رشته خود چگونه است؟

طبق جدول ۶ نحوه دسترسی جامعه مورد مطالعه به مجلات چاپی بیشترین فراوانی را اشتراک دانشگاهی با ۸۵/۳ درصد به خود اختصاص داده است. اشتراک شخصی با فراوانی ۸ (۷/۸ درصد) نیز در رده دوم قرار دارد. همچنین ۱۲ نفر (۶/۹ درصد) بیان داشته‌اند که در محل کار خود به این مجلات دسترسی دارند. این نتایج نیز با توجه به کای

اسکور به دست آمده (۱۲۳/۹) در سطح ۹۹ درصد قابل تعمیم به کل جامعه آماری است. بنابراین، با توجه به هزینه بالای مجلات چه به صورت چاپی و چه به صورت الکترونیکی، بیشترین نحوه دسترسی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته کتابداری به صورت اشتراک دانشگاهی می‌باشد.

جدول ۶. فراوانی جامعه مورد مطالعه بر اساس نحوه دسترسی به مجلات چاپی و الکترونیکی

ردیف	شکل الکترونیک	فراوانی	درصد
۱	اشتراک دانشگاهی	۸۷	۸۵/۳
۲	اشتراک شخصی	۸	۷/۸
۳	محل کار	۱۲	۶/۹
	جمع	۱۰۷	۱۰۰

بحث و نتیجه گیری

یافته‌های این پژوهش بیانگر آن است که ۴۲/۱ درصد از جامعه مورد پژوهش از مجلات فارسی و ۵۷/۹ درصد تنها از مجلات لاتین استفاده می‌کنند. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی از مجلات لاتین در کارهای خود بیشتر استفاده می‌کنند. ۵۰/۵ درصد از پاسخگویان نقش مجلات لاتین را در تبادل علم و اندیشه بسیار مهم می‌دانند. از نظر میزان استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی، ۴۰/۲ درصد با بیشترین میزان در مواقع مورد نیاز از مجلات لاتین رشته خود استفاده می‌کنند و در حقیقت زمان خاصی را برای استفاده از این مجلات مشخص نکرده‌اند. بنابراین، دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته

کتابداری در هر موقعی که مطالبی را نیاز دارند به مجلات رشته خود مراجعه می‌کنند. همچنین، اکثریت پاسخگویان (۵۱/۴ درصد) از این مجلات لاتین در جهت انجام پروژه‌های کلاسی استفاده می‌کنند. در مورد قالبی که دانشجویان تحصیلات تکمیلی از آن استفاده می‌کنند، ۴۸/۱ درصد از هر دو قالب مجلات الکترونیکی و چاپی استفاده می‌کنند. ۳۸/۷ درصد قالب الکترونیک را ترجیح داده و ۱۳/۲ درصد فقط قالب چاپی را ترجیح می‌دهند. بنابراین، تمایل دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته علوم کتابداری به قالب الکترونیکی مجلات بیشتر است. با توجه به سهولت استفاده از قالب الکترونیکی و رویکرد جامعه و دانشجویان تحصیلات تکمیلی به استفاده از فناوری‌های جدید، به نظر می‌رسد که قالب الکترونیکی مجلات نسبت به قالب چاپی ترجیح داده می‌شود. همچنین ۶۶/۳ درصد از پاسخگویان قالب پی.دی.اف. را انتخاب کرده‌اند. بنابراین، از نظر دانشجویان تحصیلات تکمیلی قالب پی.دی.اف. نسبت به سایر قالب‌ها ارجحیت دارد. در مورد نحوه دسترسی جامعه مورد مطالعه، به مجلات چاپی اشتراک دانشگاهی با ۸۵/۳ درصد را به خود اختصاص داده است با توجه به هزینه بالای مجلات چه به صورت چاپی و چه به صورت الکترونیکی، بیشترین نحوه دسترسی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته کتابداری به صورت اشتراک دانشگاهی است.

پیشنهاد‌های پژوهش

با توجه به یافته‌های این پژوهش می‌توان

دریافت که دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی کشور تمایل زیادی به مجلات لاتین رشته خود دارند. بنابراین، باید راهکارهای دسترسی به این مجلات برای آنها تسهیل شود، از آنجا که ۸۵/۳ درصد از پاسخگویان اظهار داشته‌اند که نحوه دسترسی آنها به مجلات لاتین رشته خود از طریق اشتراک دانشگاهی و در حقیقت محل تحصیل می‌باشد، لازم است کتابخانه‌ها و دانشگاه‌های مجری تحصیلات تکمیلی این رشته اهتمام بیشتری به تهیه این مجلات برای دانشجویان داشته باشند. همچنین ۶۶/۳ درصد از پاسخگویان قالب الکترونیک مجلات را ترجیح یافته‌های این پژوهش گرایش به قالب‌های الکترونیک را تأیید می‌کند و این پیام را دارد که باید برنامه‌ریزی‌های بیشتری برای دیجیتالی کردن مجلات صورت گیرد. همچنین با توجه به تمایل قالب پاسخ‌گویان به قالب پی.دی.اف. تهیه مجلات با این قالب در اولویت قرار گرفته و طراحان نیز باید این تمایل را در نظر بگیرند. به‌طور کلی مجلات کتابداری و اطلاع‌رسانی و به‌طور کلی مجلات، براساس اهدافی که برایشان در نظر گرفته شده است جهت فعالیت‌های آموزشی، پژوهشی و یادگیری می‌باشند و می‌توانند بستری را برای زمینه‌های تحقیقاتی آتی به‌وجود آورند. هر چند این ابزار اثربخش با افزایش هزینه‌های مجلات منجر به کاهش اشتراک برای کشور ما و سایر کشورهای در حال توسعه می‌شود. مشکل دیگر که در این زمینه وجود دارد فقدان زیرساخت‌های فناورانه از جمله زمان دسترسی مجلات بر

روی وب می‌باشد. جهت رفع این مشکلات به‌طور مؤثر، کشورهای توسعه‌یافته می‌توانند با فراهم کردن دسترسی آسان و سریع برای کاربران و کمک به برقراری زیرساخت‌های فناورانه این وظیفه مهم را محقق سازند.

منابع

۱. بیگدلی، زاهد؛ جمشیدی پور، الهام. «بررسی میزان استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های شهید چمران و علوم پزشکی اهواز از مجلات خارجی رشته تخصصی آنان و از طرح تامین مدرک و بررسی میزان، علل و مشکلات استفاده آنان از مجلات خارجی رشته تخصصی در خارج از دانشگاه». *مجله علوم تربیتی و روانشناسی*، دوره سوم، ۳-۴ (۱۳۸۱): ۱۲۷-۱۴۸.
۲. حری، عباس. «بررسی وضعیت مجلات منتشر شده در ایران: در طول برنامه پنج ساله توسعه (۱۳۶۸-۱۳۷۲)». *کتابداری*، دفتر بیست و ششم، بیست و هفتم (۱۳۷۶): ۲۱-۳۷.
۳. حیاتی، زهیر؛ علیجانی، رحیم. نگارش مقاله، گزارش و سایر انتشارات علمی: از انتخاب موضوع تا چاپ سپاری. تهران: چاپار، ۱۳۸۶.
۴. طالبی، محمد. «بررسی عوامل مؤثر در تولید

و چاپ مقالات علمی در مجلات معتبر خارجی». *رهیافت*، ۲۷ (۱۳۸۱): ۱۸۴-۱۹۶.

۵. نوکاریزی، محسن. «هماهنگی کتاب‌ها و مجلات کتابداری با نیازهای آموزشی دوره کارشناسی ارشد کتابداری». *فصلنامه کتاب*، دوره پنجم، ۱ و ۲ (بهار و تابستان ۱۳۷۳): ۶۶-۷۲.

6. Afaq, Novera; Mahmood, Khalid. "Use of LIS journals in developing countries—a comparative study of Malaysia and Pakistan". *Library Review*, Vol. 54, No. 3 (2005): 192- 199.

7. Robertson, Victoria. "The impact of electronic journals on academic libraries: the changing relationship between journals, acquisitions and inter-library loans department roles and functions". *Interlending & Document Supply*, Vol. 33, No. 3 (2003): 174- 179.

8. Tedd, Lucy A. "Use of library and information science journals by Master's student in their dissertations". *Aslib Proceeding: New Information Perspectives*, Vol. 58, No. 6 (2006): 141-149.

تاریخ تأیید: ۱۳۸۷/۸/۱۹

